

Intervention kontra suveränitet

En argumentationsanalys av NATO:s humanitära intervention i Kosovo
1999

Intervention versus sovereignty

An argumentative analysis of NATO's humanitarian intervention in
Kosovo in 1999

Patrik Adziewski

Statsvetenskap
Kandidatnivå
15 högskolepoäng
Vårterminen 2021
Handledare: Ulrika Waaranperä

Malmö Universitet
Globala Politiska Studier

Abstract

In recent decades, the international community has been dominated by discussions about the legitimacy of humanitarian interventions. In connection with this discussion, we have been able to see different point of views from different actors, including world leaders, where the question is whether emphasis should be placed on sovereignty or on the protection of human rights. The humanitarian intervention in Kosovo in 1999 carried out by NATO, led by the United States, is a clear example where there were divided opinions on whether an intervention is necessary and in accordance with the norms of the international community. Previous research shows that world leaders' positions and actions in the international arena can be explained by norms and by constructivist theory

This essay examines statements made by the key actors and former presidents, Bill Clinton and Slobodan Milosevic, in connection with the intervention in Kosovo in 1999. With the aim of examining the norms and principles that support world leaders' arguments in connection with humanitarian interventions, with the support of an argumentative analysis. The analysis shows that there are similarities between Clinton's and Milosevic's norms and perceptions of the world in general, despite their opposing views on the intervention in Kosovo.

Nyckelord: intervention, suveränitet, normer, konstruktivism, Kosovo, Clinton, Milosevic, argumentationsanalys.

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 Problemformulering.....	4
1.2 Syfte.....	4
1.3 Frågeställning.....	4
1.4 Disposition.....	5
2. Teori	5
2.1 Konstruktivism.....	6
2.2 Normer och interventioner.....	9
2.3 Humanitär intervention.....	12
2.3.1 Responsibility to protect (R2P).....	13
2.3.2 Suveränitetsprincipen.....	14
2.4 Tidigare forskning - interventioner och normer.....	15
3. Bakgrund	18
3.1 Jugoslaviens fall och Kosovo.....	19
3.2 Operation Allied Force.....	21
4. Metod	22
4.1 Argumentationsanalys.....	23
4.2 Material.....	24
4.3 Avgränsningar.....	25
4.4 Metoddiskussion.....	25
4.5 Tillvägagångssätt.....	26
5. Analys och resultat	29
5.1 Argumentationsanalys 1 - Clinton.....	29
5.2 Argumentationsanalys 2 - Milosevic.....	33
5.3 Sammanställning.....	36
6. Diskussion	39
6.1 Slutsatser.....	39
7. Referenslista	41

1. Inledning

Under många år har Balkanhalvön präglats av oroligheter, oroligheterna blev fler och större i början på 1990-talet efter Jugoslaviens fall då krig utbröt i de olika republikerna. I slutet av 1990-talet ägde händelser rum som kom att ha betydelse för den internationella rätten gällande mänskliga rättigheter och suveränitet. Den 24 mars 1999 inledde försvarsalliansen NATO en militär intervention över provinsen Kosovo som var en del av Förbundsrepubliken Jugoslavien. Syftet med den militära interventionen som NATO kallade för Operation Allied Force var att motverka den jugoslaviska regeringens övergrepp mot den etniska albanska befolkningen i provinsen Kosovo. Den så kallade humanitära interventionen som pågick intensivt i månader hade inte blivit godkänd av FN:s Säkerhetsråd och saknade därmed lagligt stöd i den internationella rätten. Efter månaderna av de intensiva militära angreppen gentemot Förbundsrepubliken Jugoslavien upphörde interventionen tillslut den 10 juni 1999 efter att den jugoslaviska armén lämnat Kosovo (Gromes, 2019: 1).

Lika mycket som NATO:s humanitära intervention i Kosovo fick beröm så fick den även lika mycket kritik av det internationella samfundet. Kritiken handlade om att NATO med USA i spetsen hade kränkt Förbundsrepubliken Jugoslaviens suveränitet och intervenerat utan ett godkännande av FN:s Säkerhetsråd. De som berömde interventionen hävdade istället att en humanitär katastrof hade uppstått om inte NATO och dess medlemsländer hade agerat mot den jugoslaviska regeringens förtryck av kosovoalbanerna (Gromes, 2019: 16).

Diskussionen gällande NATO:s intervention i Kosovo kom att belysa frågan om suveränitet kontra humanitär intervention. Det internationella samfundet har präglats av systemet om suveräna stater sedan den Westfaliska freden på 1600-talet, där utgångspunkten är att alla stater löser sina interna problem utan inblandning från främmande stater. Den internationella rätten är likaså konstruerad utifrån dessa utgångspunkter och sätter ett högt värde på staters suveränitet. På senare tid har det diskuterats om att det internationella samfundet bör ta ett större ansvar för att förhindra humanitära kriser och prioritera allas lika värde före en stats suveränitet, därav utvecklingen av principen om skyldigheten att skydda (Säkerhetspolitik, 2010). Samtidigt har pressen på det internationella samfundet ökat att intervensera i länder med syfte att förhindra humanitära katastrofer. Diskussionen kring detta präglas av olika tankar, inte minst bland världsledare som spelat viktiga roller vid fall av olika humanitära interventioner under de senaste decennierna.

1.1 Problemformulering

I samband med avslutningen av kalla kriget så har pressen på länder att genom militära interventioner skydda de mänskliga rättigheterna ökat. Det har uppkommit svårigheter att förklara humanitära interventioner genom bland annat realism och liberalism då det inte finns tydliga spår av exempelvis geostrategiska eller ekonomiska intressen vid utförandet av interventioner under den senaste tidsperioden (Finnemore, 1996). Utvecklingen av normer har blivit relevant att använda för att studera motiven bakom humanitära interventioner och på det sättet förstå varför interventioner har ägt rum i vissa länder men inte i andra (Glanville 2004). Frågan är hur diskussionen kring humanitära interventionen, där mänskliga rättigheter och suveränitet ingår, kan förklaras vid studerande av normer.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur två världsledare av motsatt åsikt argumenterar i fall som rör humanitära interventioner. I detta fallet som rör den humanitära interventionen i Kosovo 1999 är syftet att undersöka hur Förbundsrepubliken Jugoslaviens och USA:s dåvarande presidenter Slobodan Milosevic respektive Bill Clinton argumenterar gällande interventionen. Detta vore av intresse att studera närmare för att skapa en bredare förståelse av hur världsledare argumenterar gällande humanitära interventioner där vikt läggs på både mänskliga rättigheter samt suveränitet. På det sättet undersöka om det finns några gemensamma normer kring intervention och suveränitet som de två världsledarna, trots sina motsatta ståndpunkter, delar. Det ska även tilläggas att i detta fallet som rör interventionen i Kosovo så existerar en argumentation av två världsledare där den ena lägger vikt på suveränitet samtidigt den andra som lägger vikt på mänskliga rättigheter.

Fortsättningsvis så är syftet att genom en argumentationsanalys att ta reda på om det finns gemensamma normer gällande hur Bill Clinton och Slobodan Milosevic argumenterar i fallet som rör NATO:s humanitära intervention i Kosovo 1999 och hur denna argumentation kan analyseras genom den konstruktivistiska teorin.

1.3 Frågeställning

Vilka normer och principer underbyggde Bill Clinton och Slobodan Milosevic argumentation för respektive emot en humanitär intervention i Kosovo 1999 och hur kan argumentationen kopplas till konstruktivistisk teori?

1.4 Disposition

Uppsatsens första kapitel avser att bidra med en inledning och presentera uppsatsens problemformulering, syfte och frågeställningen. Det första kapitlet är med andra ord introduktionen till uppsatsen. Kapitel två har som avsikt att presentera uppsatsens val av teori som i detta fallet är konstruktivismen, som kommer att presenteras i helhet men också kopplat till interventioner. I samband med presentationen av uppsatsens teori kommer även en del om normer kopplat till humanitära interventioner att presenteras samt en del om humanitära interventioner i syfte att ge läsaren en bakgrund om humanitära interventioner i kombination med internationell rätt. I uppsatsens teoriavsnitt presenteras även tidigare forskning som har gjorts gällande konflikten i Kosovo, tidigare humanitära interventioner men även tidigare forskning om normer kopplat till humanitära interventioner. Vidare kommer kapitel tre som är uppsatsens bakgrund. Bakgrunden i detta fall kommer att fokusera på att beskriva åren då Jugoslavien kollapsade, situationen i Kosovo innan konflikten och sedan interventionen år 1999.

Kapitel fyra är uppsatsens metodkapitel, som förklarar och diskuterar valet av material, formandet av uppsatsens argumentationsanalys och avgränsningar som gjorts. Uppsatsens femte kapitel är analysdelen där argumentationsanalysen kommer att utföras och kombineras med uppsatsens teoriavsnitt. Analysen avser även att besvara uppsatsens frågeställning. Slutligen så kommer resultatet diskuteras i uppsatsens sjätte och sista kapitel, där slutsatser och förslag till vidare forskning ingår.

2. Teori

Det följande avsnittet har som avsikt att inledningsvis presentera uppsatsens teoretiska utgångspunkt som i detta fallet är konstruktivismen. Vidare kommer fokus att riktas på att beskriva normers betydelse kopplat till det internationella samfundet och humanitära interventioner. Principer som exempelvis suveränitetsprincipen och skyldigheten att skydda principen kommer också att beskrivas samtidigt som det även kommer tidigare forskning om dessa olika ämnen. Anledningen till att uppsatsen använder konstruktivistisk teori som teoretisk utgångspunkt har att göra med dess koppling till olika aktörers normer som formar deras intressen. Precis som Finnemore (1996) skriver i sin vetenskapliga rapport så är exempelvis realism och liberalism inte tillräckligt för att beskriva aktörers agerande när det

handlar om utförandet av humanitära interventioner. I detta fall blir det även relevant att använda sig av konstruktivistisk teori och normer för att uppnå den bredare förståelsen över hur aktörer argumenterar i fall där humanitära interventioner har ägt rum.

2.1 Konstruktivism

Den konstruktivistiska teorin, mer känd som socialkonstruktivism, är en av de ledande teorierna inom internationella relationer som växt under de senaste decennierna. Tidigare var det realismen och liberalismen som var de dominerande teorierna inom internationella relationer, vars förbindelse till individualism och materialism ifrågasattes av forskare som kom att utveckla den konstruktivistiska teorin (Barnett, 2017: 145). Konstruktivismen fick sin uppgång under 1990-talet som främst på grund av två orsaker, däribland dess förmåga att dra kopplingar till viktiga faktorer inom internationella relationer såsom normer, idéer och regler. Andra orsaker som resulterade i konstruktivismens uppgång var slutet på det kalla kriget, världen var i behov av nya tankesätt gällande internationella relationer efter kalla kriget vilket kunde möjliggöras av konstruktivistisk teori (Barnett, 2017: 146).

Konstruktivism betraktas inom internationella relationer som en social teori, det beskrivs att personer tillhörande den konstruktivistiska skolan argumenterar på olika sätt vad gäller staters suveränitet samt innebörden av de mänskliga rättigheterna. Trots olika synsätt inom den konstruktivistiska teorin så finns det gemensamma nämnare inom konstruktivismen där vikten läggs på mänskligt medvetande inom internationella relationer (Barnett, 2017: 147).

Vid studerandet av den konstruktivistiska teorin är det värt att tillägga att konstruktivister fokuserar på att undersöka hur olika aktörer ger sitt agerande ett värde. Aktörerna som konstruktivister tittar närmare på kan vara världsledarnas ageranden i olika situationer, där målet är att identifiera betydelsen gällande världsledarnas agerande. Vidare menar konstruktivister att aktörers ageranden inte enbart kan förklaras utifrån aktörernas tankar och åsikter utan har även mycket att göra med dess kultur. Kulturen är den faktor som många konstruktivister hävdar är det som ger betydelse för olika aktörers ageranden i olika situationer på bland annat den internationella arenan (Barnett, 2017:151). Trots det faktum att kultur kan vara en faktor som har stor betydelse gällande aktörers ageranden på den internationella arenan så är densamma inte nödvändigtvis alltid relevant då det finns fall där

andra faktorer är mer relevanta för olika aktörers ageranden, däribland egenintresse (Barnett, 2017: 153).

Som tidigare nämnt så lägger konstruktivister ett stort fokus främst på mänskligt medvetande och kunnande, idéer betraktas som socialt konstruerade som har ett stort inflytande på hur olika aktörer på den internationella arenan uppfattar världen. Det beskrivs även att det är så kallade regulativa och utgörande normer som formar olika aktörers beteende. Båda dessa handlar om det som ligger bakom skapandet av normerna och som i sin tur är avgörande för hur aktörer agerar. De utgörande normerna som kallas för *constitutive norms* betraktar även stater som aktörer och förklarar i det fallet staters identitet men även vad varje stat uppfattar som ett legitimt beteende på den internationella arenan. På den internationella arenan ingår även icke-statliga aktörer, vars beteende och agerande också kan förklaras utifrån normer enligt konstruktivister. I det fallet kan de icke-statliga aktörers åsikter och uppfattningar om världen också vara av intresse att förstå (Barnett, 2017: 153).

Den konstruktivistiska teorin fokuserar på två antaganden, idealism och holism, då den har inslag av dessa två. Det förstnämnda, idealism, betraktas som ett socialt antagande och menar på att världen och dess samhällen är sociala medvetanden. Individens och aktörers olika intressen och syn på den internationella arenan skapas av materiella idéer. Det är även idéerna som som skapar aktörernas kännedom om världen och ligger bakom det som aktörerna betraktar som hot och utmaningar. Holismen som den konstruktivistiska teorin också har några inslag av lägger vikt på de olika strukturerna som finns på den internationella arenan och menar på att det är effekterna av olika strukturer i världen som är förklaringen på hur olika aktörer fungerar (Barnett, 2017:147).

Vidare förklarar den konstruktivistiska teorin om att det är de olika aktörernas normer och idéer som ligger bakom de olika aktörernas intressen och därav även ageranden inom den internationella arenan. Vid skapandet av stater är det tydligt att den större delen av statens befolkning delar gemensamma normer och värderingar när det kommer till den internationella arenan, med tiden skapas gemensamma värden inom staten som staten i sin tur avser att arbeta för att behålla och utveckla. Världens länder präglas av olika normer samt värderingar, de olika uppfattningarna bland exempelvis länder leder därmed till olika intressen. Vid studerande av olika konflikter i världen går det likaså att konstatera att alla världens länder inte delar samma normer och värden, hade fallet varit så att alla världens

länder delat samma normer och värderingar hade de haft samma intresse och därmed inte behövt delta aktivt i konflikter (Säkerhetspolitik, 2010).

Konstruktivismen har haft betydelse när det kommer till att förklara globala förändringar som sker med tiden, samtidigt har konstruktivister kritiserat akademiker och forskare tillhörande den realistiska och liberala skolan för dess oförmåga att förklara globala förändringar. Bland annat så handlar detta närmare om hur skyldigheten att ingripa och skydda de mänskliga rättigheterna i relation till en stats suveränitet har utvecklats (Barnett, 2017: 153). Den konstruktivistiska teorin handlar sammanfattningsvis om att interaktionen mellan aktörer samt aktörers agerande formas av idéfaktorer och därmed inte enbart av materiella faktorer. Idéfaktorer är de gemensamma övertygelser som delas av aktörerna på bland annat den internationella arenan, det är också dessa övertygelser som i sin tur skapar aktörernas intressen. När det handlar om stater som aktörer så sägs dess intressen och identitet skapas med hjälp av den sociala miljön och dess omgivning. Det är även i detta fallet som konstruktivister riktar kritik mot akademiker och forskare tillhörande den realistiska teorin som hävdar att aktörernas intressen är givna (Glanville, 2003: 15).

Det finns olika sätt på hur den konstruktivistiska teorin menar på att olika aktörer ska agera på eller handla utifrån. I det första fallet menar konstruktivister på att aktörerna på den internationella arenan agerar inom en situation på ett sätt med syfte att åstadkomma bästa möjliga resultat. När det gäller andra fall så handlar det om att aktörerna handlar på det sätt som är mest passande och lämpligt för den situation och utmaning som aktörerna står inför. Agerandet i de båda fallen är kopplat till aktörernas normer men även till socialt konstruerade förklaringar som beskrivs av den konstruktivistiska teorin. I båda nämnda situationerna gällande en aktörs agerande så är det tydligt att normer bör följas och att de spelar centrala roller när en aktör bestämmer sig för att agera på ett visst sätt. Fallet kan vara så att dessa perspektiv kan tillämpas i situationer där planen är att utföra humanitära interventioner med syfte att förhindra en humanitär katastrof. Det kan se olika ut beroende på vilket perspektiv som aktören agerar utifrån, där ett agerande har som mål att åstadkomma bästa resultat samtidigt som ett annat handlar om att agera utifrån det mest lämpliga sättet (Glanville, 2003: 16-17).

Utförandet av humanitära interventioner och utvecklingen på samma område har att göra med utvecklingen gällande normer menar konstruktivister. Tidigare har en stor del av

interventionerna kunnat förklaras med hjälp av den realistiska teorin då dessa involverade aktörers egenintressen, dock har interventioner som skett under de senaste decennierna inte kunnat förklaras av bland annat den realistiska eller neoliberal skolan. Interventionerna har snarare kunnat förklaras av den konstruktivistiska teorin som tidigare nämnt har att göra med utvecklingen av normerna på den internationella arenan. Normerna som utvecklats med tiden och som används av olika aktörer liknar varandra till stor del, det är även detta som har skapat ett beteendemönster som aktörerna på den internationella arenan följer vid agerande i olika situationer (Finnemore, 1996: 2-3). Vidare är det av intresse att fokusera på hur de olika normerna på den internationella arenan skapas samt dess betydelse när det handlar om humanitära interventioner. Detta kan även vara till stor hjälp till uppsatsens analyskapitel där studerandet av den konstruktivistiska teorin och skapandet av normerna på den internationella arenan kan bidra med förståelsen om hur världsledare av motsatt åsikt argumenterar gällande humanitära interventioner. Målet med dessa beskrivningar om den konstruktivistiska teorin och normerna är just att kunna dra paralleller till uttalandena från Milosevic och Clinton. Trots det faktum att konstruktivister beskriver att normer bland aktörer liknar varandra så verkar det existera tydliga skillnader bland världsledare just när det handlar om utförandet av humanitära interventioner.

2.2 Normer och interventioner

För att inleda avsnittet om normer kopplat till humanitära interventioner är det först värt att nämna och beskriva vad normer innebär. En norm kan betraktas som en oskriven regel i samhället som olika aktörer följer, aktörerna i detta fallet är allt från enskilda individer till organisationer och stater. Syftet med skapandet av olika normer är att uppnå ett välfungerande samhälle där individer samt andra aktörer samspelar med varandra. Vidare kan normerna även betraktas som stöd inför olika situationer som aktörer står inför, det är normerna i form av oskrivna regler som vägleder aktörerna att agera på ett visst sätt i en viss situation. De olika normerna i samhället har i andra fall utvecklats till lagar som en stat använder sig av vid styrning av samhället. Bakom skapandet av olika normer i samhället finns människorna, dock så finns det normer som inte delas av alla människor då ifrågasättande av normer samt viljan att förändra normer existerar (Svensson, 2008: 38-39).

Normer har som tidigare nämnt utvecklats genom åren och varit av betydelse för den internationella arenan där samspelet mellan olika aktörer såsom stater kan studeras. Den konstruktivistiska teorin lägger en stor vikt på normer och betraktar dessa som ett sorts

accepterat beteendemönster bland aktörer på den internationella arenan. Med andra ord så är normerna i detta fallet den väg som förklarar på hur olika stater ska agera i situationer, gällande den internationella arenan så är normerna tydliga med att länder inte ska starta krig med varandra och att de ska lösa sina problem genom en fredlig väg. Många normer på den internationella arenan har antagits inom den internationella rätten i form av FN-stadgan och konventionen som länder skrivit på och avser att följa. När det handlar om normer inom det internationella samfundet så är akademiker från den konstruktivistiska skolan överens om att normerna bör betraktas som olika föreställningar om vad ett lämpligt beteende och agerande är, i detta fallet är det även värt att notera att det naturligtvis finns olika föreställningar om vad ett lämpligt beteende faktiskt är bland aktörerna på den internationella arenan då normerna inte direkt identifierar ett visst beteende (Glanville, 2003: 22).

Glanville (2003) lägger vikt på att beskriva vad det är som skiljer normerna från varandra och har kommit fram till olika aspekter som visar på skillnad bland normer på den internationella arenan. De olika aspekterna som lyfts fram och visar på skillnad mellan normer är normens natur, innehåll, styrka och slutligen dess effektiva verkan även kallad för den funktionella verkan. Den funktionella verkan beskriver normernas funktion och är tydlig vid beskrivandet av de så kallade reglerande och konstitutiva normerna, där skillnad finns mellan dessa två normernas funktion. De reglerande normerna beskrivs vara de normer som både begränsar men även legitimerar ett visst agerande bland aktörer, i andra fall uppfattar forskare de reglerande normerna som normerna som endast begränsar ett visst agerande. Vid studerandet av de konstitutiva normerna så betraktas dessa som normer som ger upphov till nya aktörer samt intressen på den internationella arenan. I detta fallet är de konstitutiva normerna nära kopplade till staters egna intressen (Glanville, 2003: 24).

Normer har haft en stor betydelse vad gäller interventioner som ägt rum under de senaste decennierna, i detta fallet är det även viktigt att ha i åtanke att trots att aktörer på den internationella arenan delar liknande normer finns det fall där olika uppfattningar kring en norm finns. Ämnet kring humanitära interventioner är ett område där uppfattningar bland aktörer, gällande vilken norm som gäller avseende interventioner, skiljer sig. Detta har medfört argumentationer mellan aktörer inom det internationella samhället där den ena sidan argumenterar för normen om icke-ingripande medan den andra sidan argumenterar för normen om ett ingripande med syfte att de skydda mänskliga rättigheterna. Vid diskussionen av humanitära interventioner talar forskare främst om tre olika normer som aktörer använder

vid argumentationer om interventioner. Dessa tre olika sorterna är de begränsande/förbjudande, tillåtande och de föreskrivande normerna (Glanville, 2003: 40).

De begränsande/förbjudande normerna gällande interventioner, som på engelska går under namnet *prohibitive norms*, lägger stor vikt på staters suveränitet. Aktörerna som utgår från denna norm hävdar att en stats suveränitet samt territoriella integritet alltid bör prioriteras först inom det internationella samfundet. Förespråkarna av begränsande/förbjudna normer är skeptiska till interventioner och betraktar interventioner som ett hot mot en stats suveränitet. Sammanfattningsvis kan *prohibitive norms* betraktas som normerna om icke-ingripande (Glanville, 2003: 41). Normerna vid namn *permissive norms* är de som kallas för de tillåtande normerna, där förespråkarna av den typen i detta fallet ställer sig positiva till humanitärt ingripande i en viss stat i fall av allvarliga kränkningar samt brott mot de mänskliga rättigheterna. Det är värt att nämna att de tillåtande normerna, *permissive norms*, liknar de föreskrivande/krävande normerna som går under namnet *prescriptive norms*. Denna typ av norm föreslår inte direkt ett ingripande gentemot en viss stat utan föreslår ett lämpligt beteende inför ageranden i olika situationer (Glanville, 2003: 44).

Enligt Glanville (2003) är styrkan inom den krävande normen tydlig när en ingripande stat genom sitt beteende visar att den lägger vikt på skyddet av de mänskliga rättigheterna. Sedan finns det svårigheter med att veta om den ingripande staten verkligen utför en intervention med syfte att skydda de mänskliga rättigheterna eller endast använder interventionen med syfte att uppnå beröm på den internationella arenan. Världsledare har en tendens att använda den krävande normen vid rättfärdigandet av interventioner samtidigt som andra världsledare använder sig av den förbjudna normen och betonar vikten av suveränitet när de motsätter sig en intervention (Glanville, 2003: 49).

Normer gällande humanitära ingripanden har förändrats genom åren. Finnemore (1996) beskriver att i slutet på 1800-talet utfördes interventioner endast i situationer där vita kristna människors mänskliga rättigheter inte respekteras. Detta var tydligt då bland annat Ryssland ingrep mot det Osmanska riket med syfte att skydda den kristna ortodoxa minoriteten där men även då Frankrike ingrep i Libanon under 1800-talet för att skydda de kristna maroniterna. Faktorer som exempelvis avskaffandet av slavhandeln samt upphörandet av koloniseringen resulterade i att normerna för humanitära ingripanden skulle förändras då alla etniska folkgrupper ansågs förtjäna humanitärt skydd, vilket inte hade varit fallet tidigare

med tanke på att många folkgrupper inte ens hade mänskliga rättigheter. I slutet på 1800-talet var fallet även så att en humanitär katastrof endast gällde i fall där kristna individer föll offer för förtryck. I fall där muslimer blev utsatta för förtryck och massmord så ansågs detta inte vara en humanitär katastrof (Finnemore, 1996: 6-7). De humanitära interventionerna som utfördes i mitten på 1900-talet och åren efter utfördes denna gång med syfte att skydda andra folkgrupper än bara kristna i Europa och Asien. Detta visade på en normförändring inom det internationella samfundet och att alla världens folkgrupper ansågs förtjäna humanitärt skydd (Finnemore, 1996: 13). Utvecklingen av normerna gällande humanitärt ingripande har även varit tydligt under 1990-talet vad gäller situationen i Bosnien, då det fanns en tydlig vilja från omvärlden och inte minst stormakten USA att skydda den muslimska befolkningen från serbiska styrkor i Bosnien.

2.3 Humanitär intervention

Termen humanitär intervention är en stor del av internationell rätt och har diskuterats under en lång tid. En humanitär intervention kan beskrivas som situationen då en aktör använder sig av en väpnad attack och på det sättet även våld med syfte att intervensera i en annan stat för att motverka eller avsluta en humanitär kris. Aktören som påbörjar den humanitära interventionen kan vara en stat men även en internationell organisation som exempelvis försvarsalliansen NATO. Genom historien har humanitära interventioner inte blivit rättfärdigade av FN:s Säkerhetsråd, som är ett av kraven för att legitimera en aktörs användning av väpnad attack gentemot en stat (Henderson, 2018: 379).

Humanitära interventioner har inte lagligt stöd inom den internationella rätten och betraktas inte som en laglig term inom internationell rätt. Enligt FN-stadgans Artikel 51 får en stat endast använda sig av väpnade styrkor och därmed väpnat angrepp gentemot en annan stat i situationer där detta har godkänts av FN:s Säkerhetsråd och i situationer av självförsvar. Gällande självförsvar så gäller detta stater som blivit attackerade och därmed måste försvara sig, i övrigt ska stater enligt Artikel 2 (4) i FN-stadgan avstå från att använda våld mot en annan stats territoriella integritet (Henderson, 2018: 380).

Diskussionen avseende humanitära interventioner har till största del präglats av principen gällande skyldigheten att skydda samt suveränitetsprincipen. Förespråkarna av humanitära interventioner hävdar att individens skydd i en stat alltid bör prioriteras före statens suveränitet och att det därmed är i sin ordning att använda sig av en väpnad attack gentemot

en stat där det inte finns en annan utväg för att förhindra en humanitär katastrof. Andra hävdar att en stats suveränitet är minst lika viktig och att det är FN:s Säkerhetsråd som beslutar om den sista utvägen är en humanitär intervention (Ayoob, 2002: 82).

2.3.1 Responsibility to protect (R2P)

Termen responsibility to protect eller R2P som den även kallas är principen om skyldigheten att skydda. Denna princip har växt fram och blivit större med tiden när det kommer till den internationella rätten. Detta med tanke på att det internationella samhället tidigare hade svårigheter när det kom till att motverka grymheter och skydda de mänskliga rättigheterna i enlighet med Folkmordskonventionen som antogs 1948, som var tydligt i samband med att man inte lyckades motverka folkmordet i Rwanda 1994. Principen om skyldigheten att skydda växte fram i början på 2000-talet efter en rapport av den internationella kommissionen för intervention och statlig suveränitet (ICISS) som beskrev att den statliga suveräniteten måste respekteras samtidigt som det internationella samfundet bör agera mot en stat som utsätter sina medborgare för förtryck och grymheter (Stark, 2011: 4)

Skyldigheten att skydda principen fastställdes år 2005 i samband med FN:s världstoppmöte. Vidare beskrevs det att principen gäller vid fyra internationella brott såsom folkmord, krigsbrott, etnisk rensning och brott mot mänskligheten. Åren därpå antogs principen om skyldigheten att skydda som huvudsakligen omfattades av tre pelare. Den första pelaren tog upp principen i relation till en stats suveränitet och betonar att stater i första hand är skyldiga att skydda sin befolkning mot olika grymheter. De övriga pelarna beskrev att det internationella samfundet ska hjälpa stater att vara kapabla att skydda sin befolkning och att det internationella samfundet måste agera mot stater som inte kan skydda sin befolkning med syfte att hjälpa befolkningen. FN:s generalförsamling tog med rapporten om principen i en resolution samtidigt som de majoriteten av staterna inom det internationella samfundet visade stöd för denna (Stark, 2011: 4-5).

Diskussionerna om rätten till humanitär intervention med avsikt att skydda ett lands befolkning blev mer central under 1990-talet, vilket berodde som tidigare nämnt på de händelser som ägde rum under 1990-talet men även decennierna tidigare. Tidigare vägde principen om suveränitet mycket tungt samtidigt som det var tydligt inom det internationella samfundet att överträdelser gentemot befolkningen av en stat var ett problem som staten själva skulle lösa utan någon inblandning från övriga stater. Detta med hänvisning till Artikel

2 (7) i FN-stadgan som beskriver att ingripanden inte bör tillåtas gällande frågor som statens nationella jurisdiktion (Evans, 2008: 284). Vidare diskuteras det hur diskussionerna hade sett ut gällande olika humanitära interventioner om fallet hade varit så att skyldigheten att skydda principen hade blivit mer central och accepterad tidigare av det internationella samfundet (Evans, 2008: 284).

2.3.2 Suveränitetsprincipen

Suveränitetsprincipen betonar vikten av staternas suveränitet inom det internationella samfundet. Suveränitet används som en term för att beskriva en stats självständighet och obundenhet i förhållande till andra stater som går under namnet extern självständighet. Vidare handlar suveränitet även om den interna suveräniteten som är varje stats rätt till att utöva kontroll samt makt över sitt territorium. Termen om suveränitet används mycket inom områden som bland annat berör internationell rätt (Henkin, 1994: 43).

Utifrån en traditionell synvinkel så är det den statliga autonomi som är central vid tillämpningen av suveränitetsprincipen. Med andra ord så är det staten som har en stor roll bland annat på den internationella arenan. Den internationella rätten har en nära relation med staten med tanke på att den internationella rätten är skapad av staterna för att den ska gälla de olika staterna. Det som sker inom staten och det som handlar om den egna befolkningen är endast statens egna verksamhet, det är tydligt att inblandning av övriga stater inte accepteras (Henkin, 1994: 32). Olika händelser som har ägt rum i världen genom historiens gång har revolutionerat den internationella lagen och fått den att fokusera mycket mer på det mänskliga värdet än det statliga värdet. Grymheter utförda av stater som har bevitnats med tiden är en av faktorerna till att den internationella lagen har förändrats och lägger ett stort fokus på att värna om det mänskliga värdet (Henkin, 1994: 44).

Suveränitetsprincipen kvarstår inom den internationella rätten och är skyddad enligt FN-stadgans olika artiklar som har nämnts tidigare, dock har utvecklingen av den internationella rätten gjort att principen om suveränitet inte är så uppenbar och lika stark som den varit tidigare. Nuförtiden handlar diskussionen om att suveränitet innebär skyldigheter, i detta fallet är skyldigheten att varje stat garanterar sin befolkningen frihet och säkerhet. Än idag finns det delade uppfattningar bland olika professorer inom internationell rätt och statsvetare gällande om det är suveräniteten och därmed statens värde som bör prioriteras först eller om de mänskliga rättigheterna kommer först. Den internationella rätten idag är

formad så att den försöker skapa balans och ett system där de mänskliga rättigheterna accepteras som i sin tur leder till att den statliga suveräniteten inte bör ifrågasättas. Om staterna inte utsätter sin befolkning för övergrepp så finns det ingen risk för att en intervention som hotar statens suveränitet (Peters, 2009: 543).

2.4 Tidigare forskning - interventioner och normer

Humanitära interventioner är ett ämne som har forskats om under en längre tid tillbaka med tanke på olika humanitära interventioner som har ägt rum under åren. Den tidigare forskningen om humanitära interventioner finns i en stor del böcker, artiklar men även uppsatser som har skrivits. I samband med den tidigare forskningen som har gjorts gällande humanitära interventioner så har det även gjorts tidigare forskning gällande suveränitetsprincipen men även principen om skyldighet att skydda som är delar inom humanitära interventioner. Följande avsnitt kommer framförallt att utgå ifrån böcker och vetenskapliga artiklar för att beskriva den tidigare forskningen som har gjorts i samband med humanitära interventioner. Avsnittet kommer huvudsakligen att fokusera på händelser då humanitära interventioner ägt rum men även beskriva tidigare forskning som gjorts i samband med normer, principer och konstruktivistisk teori kopplat till humanitära interventioner.

Värt att tillägga är att utifrån den tidigare forskningen om detta specifika ämne så går det att konstatera att en stor del av böckerna och artiklarna även fokuserar på om humanitära interventioner är i enlighet med internationell rätt.

En stor del av den tidigare forskningen kring humanitära interventioner beskrivs närmare av Christian Henderson (2018) som gjort en översikt över tidigare forskning gällande interventioner. I avsnittet om humanitära interventioner beskriver Henderson inledningsvis hur interventioner betraktas av den internationella rätten, däribland FN-stadgan. Vidare fokuserar Henderson på att beskriva tidigare forskningen om humanitära interventioner som har ägt rum under kalla kriget samt efter. Detta blir relevant för denna uppsats då vi kan ta del av forskning kring humanitära interventioner som skett innan men även samtidigt som interventionen i Kosovo 1999. Henderson beskriver humanitära interventioner under kalla kriget som perioden mellan 1945-89 och menar på att humanitära interventioner var som tydligast och av mest betydelse under 1970-talet. Detta i samband med bland annat Indiens intervention 1971 i nuvarande Bangladesh, dåvarande Östra Pakistan, och Vietnams intervention i Kambodja 1978 (Henderson, 2018: 387).

Den tidigare forskningen gällande de humanitära interventionerna under 1970-talet, som hade var av mest betydelse under kalla kriget perioden, menar på att länderna som utförde interventionen inte hade tydliga motiveringar för att legitimera dessa. Henderson nämner att de humanitära interventionerna som ägde rum under denna period inte var i enlighet med bland annat FN-stadgan och att stater som låg bakom interventionerna endast använde termen "humanitär intervention" som en ursäkt för att legitimera sin invasion över ett främmande territorium, dock hävdade förespråkarna av interventionerna att dessa är den rätta vägen till stabilitet och respekt för de mänskliga rättigheterna trots att de bryter mot den internationella lagen (Henderson, 2018: 388).

Den tidigare forskningen gällande humanitära interventioner efter kalla kriget perioden fokuserar huvudsakligen på den humanitära interventionen i Irak i början på 1990-talet och densamma i Kosovo 1999. I dessa fallen beskriver Christian Hendersons att humanitära interventioner fått lite större legitimitet med tanke på de resolutioner som FN antog med avsikt att motverka de humanitära kriserna i dessa två fallen. Dock så beskriver Henderson att de humanitära interventionerna i både Irak och Kosovo inte var helt legitima. Exempelvis så var den humanitära interventionen i Kosovo inte rättfärdigad enligt FN:s säkerhetsråd. Motiveringarna för att legitimera humanitära interventioner i perioden efter kalla kriget, särskilt under 1990-talet, utgick från att det inte fanns andra möjligheter än en humanitär intervention för att motverka de humanitära kriserna i specifika stater (Henderson, 2018: 390).

Henderson tar även upp tidigare forskning om skyldigheten att skydda principen, även känd som Responsibility to Protect (R2P). Huvudsakligen beskrivs det att denna principen har kommit att bli en större del av den internationella rätten under den senaste tiden och att den var av stor vikt i samband med militära insatserna i Libyen 2011. Det kan finnas risker i att skyldigheten att skydda principen antas som en laglig norm i internationell rätt med tanke på att FN:s Säkerhetsråd är den centrala aktören som godkänner humanitära interventioner. Den tidigare forskningen menar även att det kan bli problematiskt att anta R2P principen då detta kan missbrukas av stater som kommer legitimera invasioner med hänvisning till denna princip. Värt att nämna är även att det finns aktörer som menar på att skyldigheten att skydda principen kommer före suveränitetsprincipen, med andra ord så kommer i detta fall

exempelvis minoriteters skydd mot allvarliga övergrepp i ett land före landets suveränitet (Henderson, 2018: 401)

Mary Ellen O'Connell (2000) har skrivit om tidigare forskning som har gjorts gällande situationen i Kosovo åren innan NATO:s humanitära intervention. Huvudsakligen beskriver artikeln argumenten som lades fram av bland annat USA med Clinton administrationen i spetsen, med syfte att legitimera interventionen, som menade på att det krävs en intervention i Kosovo för att förhindra en humanitär katastrof då situationen för de etniska albanerna i Kosovo blivit sämre med tiden (O'Connell, 2000: 79).

Vidare beskriver artikeln att flera länder däribland Frankrike betonade vikten av att det krävs godkännande från FN:s Säkerhetsråd för att intervensera samtidigt som det fanns akademiker i USA som menade på att humanitära interventioner, militär aktion med andra ord, bör kunna vidtas av internationella organisationer såsom NATO utan Säkerhetsrådets godkännande. O'Connell beskriver att förespråkarna av humanitära interventioner utan godkännande av FN:s Säkerhetsråd hänvisar till humanitära interventioner utförda på 1970-talet utan godkännande av Säkerhetsrådet, däribland Vietnams intervention i Kambodja där det inte fanns tydlig motivering kring humanitär intervention (O'Connell, 2000: 70).

Sammanfattningsvis handlar diskussionen gällande legitimeringen av humanitära interventioner om ifall det är möjligt för länder eller internationella organisationer såsom NATO att kringgå den internationella rätten när det handlar om situationer där en humanitär katastrof kan uppstå.

I en annan vetenskaplig artikel av Sean Kay (2004) beskrivs tidigare forskning som har gjorts i samband med liberalismen kopplat till den humanitära interventionen i Kosovo 1999. Den tidigare forskningen gällande liberalism i samband med interventioner, i detta fallet Kosovo, visar teorins styrkor då det fanns ett tydligt samarbete mellan staterna som deltog i interventionen och internationella organisationer såsom NATO. Interventionen i Kosovo visade på att det fanns behov av ett samarbete mellan länder och internationella organisationer för att sätta stopp för den jugoslaviska regeringens övergrepp mot de etniska albanerna i Kosovo. NATO och dess medlemsländer var även väl förbereda för en intervention med tanke på att man via informationsdelning mellan länderna i organisationen hade förberett sig på kriser som liknade den i Kosovo (Kay, 2004: 253). Denna artikel är

viktig på det sättet att den har skrivits en kort period efter interventionen men framförallt för att den involverar IR-teorier som är av vikt när det kommer till humanitära interventioner.

Det har det varit av störst intresse att fokusera på normer samt konstruktivistisk teori kopplat till interventioner samt specifikt interventionen som genomfördes i Kosovo 1999. I en vetenskaplig artikel av Martha Finnemore (1996) diskuteras humanitära interventioner under 1990-talet kopplat till internationella teorier med störst fokus på konstruktivism. Finnemore beskriver hur normer förändras med tiden och hur utförandet av interventioner påverkats av detta. Finnemore (1996) lägger också fokus på att beskriva hur individers värden har kommit att prioriteras mer vid utförandet av interventioner och att alla etniska folkgruppers mänskliga rättigheter fått större fokus de senaste decennierna. Glanville (2003) beskriver vilka olika normer som finns på den internationella arenan och hur världsledare utgår ifrån dessa, vilket är underlättat förståelsen av hur världsledare argumenterar vid utförandet av interventioner.

I samband med den tidigare forskningen har även fokus lagts på att hitta tidigare forskning om argumentationsanalyser i samband med utförda interventioner. Detta har varit en större utmaning då det inte fanns så mycket tidigare forskning om just hur världsledare argumenterat. Istället har det funnits tidigare forskning om hur länder i FN ställt sig till interventioner, där Dragisic (2009) sammanfattat länders ståndpunkter och lagt dem mot varandra. Dragisic beskriver sammanfattningsvis att frågan om humanitära interventioner är en komplex fråga med tanke på den internationella rätten som bör respekteras men också de mänskliga rättigheterna som i vissa fall kan skyddas av interventioner.

3. Bakgrund

Denna del avser att beskriva bakgrunden till uppsatsens ämne som är den humanitära interventionen i Kosovo 1999 utförd av USA och försvarsalliansen NATO. En beskrivande bakgrund är nödvändig i detta fallet då bakgrunden ger en tydligare bild av konflikten i Kosovo som i sin tur ledde till försvarsalliansen NATO:s intervention där. En bakgrund är i detta fallet även av intresse för att ge läsaren en tydlig bild av de händelser som denna region har präglats av innan interventionen ägde rum. Förståelsen samt tydligheten av åren innan NATO påbörjade interventionen i Kosovo är viktig då många händelser ägde rum, händelser såsom fallet av Jugoslavien och konflikterna till följd av Jugoslaviens fall.

I detta avsnitt kommer fokus främst att riktas på två delar. Den första delen kommer att titta närmare på provinsen Kosovo i samband med Jugoslaviens fall, som är av intresse för att förstå hur konflikten började. Det ska tilläggas att detta är åren innan interventionen påbörjades. Nästa del kommer främst att beskriva tiden då NATO:s intervention pågick i Kosovo.

3.1 Jugoslaviens fall och Kosovo

Oroligheterna till det som kom att bli Jugoslaviens fall började på tidigt på 1990-talet. Jugoslavien som formellt hade namnet Socialistiska Federala Republiken Jugoslavien bestod av de sex förbundsrepublikerna; Serbien, Kroatien, Bosnien och Hercegovina, Makedonien, Slovenien och Montenegro samt de två autonoma provinserna Kosovo och Vojvodina. Under 1990-talet deklarerade bland annat Slovenien och Kroatien sin självständighet på grund av att dess inflytande inom den jugoslaviska staten blev mindre. Samtidigt som det nya styret, som mestadels bestod av serbiska nationalisterna med Slobodan Milosevic i spetsen, utökade sitt inflytande över den jugoslaviska staten. Det nya styret markerade tydligt inför de resterande förbundsrepublikerna att det är Serbien som har störst inflytande i den jugoslaviska staten. Så småningom började krigen om självständighet som i sin tur eskalerade, vid slutet på 1990-talet hade de flesta delrepublikerna brutit sig loss och kvar stod Serbien, Montenegro och provinsen Kosovo som kom att ingå i det som blev det nya Förbundsrepubliken Jugoslavien (Calic, 2019: 297).

Samtidigt som konflikterna gällande självständighet eskalerade började även oroligheterna i Kosovo, som under den perioden var en autonom provins i Jugoslavien tillhörande förbundsrepubliken Serbien. Kosovo har varit ett omstritt område århundraden tillbaka och var även en plats där serberna krigade mot det osmanska riket på 1300-talet. Den större delen av befolkningen i Kosovo bestod och består av etniska albaner tillhörande islam (Radan, 2002: 195). Krav från den kosovoalbanska befolkningen resulterade under 1960-talet att Kosovo fick status som en autonom provins, större delen av kraven var att få status som en förbundsrepublik likt de andra förbundsrepublikerna. Åren innan 1960 hade Kosovo ingen politisk status och tillhörde förbundsrepubliken Serbien. (Radan, 2002: 196). Den nya politiska eliten som styrde den jugoslaviska staten under 1990-talet tog bort Kosovos status som autonom provins med syfte att göra Kosovo en del av förbundsrepubliken Serbien utan politisk status. Den serbiska förbundsrepublikens president Slobodan Milosevic började ta initiativ likt detta med syfte att återta de territorier som han ansåg tillhöra Serbien. Detta var

även en indikation på att den nya politiska eliten som styrde Jugoslavien ville skapa ett Storserbien (Radan, 2002: 200).

Missnöjet bland de etniska albanerna i Kosovo växte i samband med att de hade förlorat sin autonomi och territoriella politiska status. I samband med att kosovoalbanerna förlorade sin autonoma status så ökade diskrimineringen mot dem som var tydlig. Likaså var det tydligt att kosovoalbanernas mänskliga rättigheter kränktes av den serbiska polisen i Kosovo som missbrukade sin makt. Detta missnöje var det som ledde till att gerillagruppen "Kosovos Befrielsearmé" bildades, mer känt under namnet Kosovo Liberation Army (KLA) eller dess albanska namn "UÇK". Gruppens mål var att föra gerillakrigföring mot den jugoslaviska armén med syfte att bryta Kosovo loss ur Förbundsrepubliken Jugoslavien och därmed uppnå självständighet (Calic, 2019: 315).

Konflikten mellan gerillagruppen UÇK och den jugoslaviska armén blev intensiv i mitten på år 1998. Den jugoslaviska staten såg UÇK som ett hot mot staten och betraktade dem som en separatistisk terroristorganisation då gruppen ägnade sig åt att attackera både den jugoslaviska armén och polisen som var närvarande i Kosovo. Under konfliktens gång så svarade den jugoslaviska armén tillbaka med massiva attacker på byar i Kosovo där gerillagruppen ska ha funnits. Många av den jugoslaviska arméns attacker mot byar var hämndaktioner för de soldater och poliser som hade mist livet i konflikten. Båda sidorna anklagade varandra för krigsbrott och grymheter. Samtidigt som striderna pågick så uppmärksammades situationen av det internationella samfundet, där Förbundsrepubliken Jugoslavien hotades av en intervention redan år 1998 om dess grymheter i Kosovo inte upphörde (Radan, 2002: 201). Under striderna ska den jugoslaviska armén ha gjort sig skyldiga till att ha mördat tusentals civila människor i Kosovo men fördrivit över hundratusen kosovoalbaner från sina hem (Sharp, 1999: 302).

Det skedde inga resultat trots påtryckningarna från det internationella samfundet i form av USA, striderna fortsatte. Dock så ökade chanserna för utförandet av en intervention i samband med att den jugoslaviska armén mördade över fyrtio kosovoalbaner i byn Racak i början på 1999, detta uppmärksammades och i väst ansågs då en militär intervention vara det enda som kan sätta stopp för konflikten och motverka en humanitär katastrof. Den jugoslaviska sidan hävdade att det som hände i Racak var en polisinsats med syfte att försvaga gerillagruppen UÇK. Slutligen gjordes ett sista försök för att avsluta konflikten på

en fredlig väg innan en militär intervention blev det sista alternativet. I det sista försöket tillkallades representanter från både den jugoslaviska och kosovoalbanska sidan av den så kallade Kontakt-gruppen, bestående av USA, Frankrike, Tyskland, Ryssland och Italien. Ett avtal som skulle bli kallat för Rambouilletavtalet skulle signeras, dock godkändes inte detta av Förbundsrepubliken Jugoslaviens president Slobodan Milosevic som menade på att avtalet är skadligt för Jugoslavien och inte är i enlighet med internationell rätt (Calic, 2019: 315).

3.2 Operation Allied Force

Efter de många misslyckade försöken med att uppnå en gemensam lösning för att avsluta konflikten i Kosovo och slutligen med misslyckandet gällande Rambouilletavtalet så inledde NATO en militär intervention i Förbundsrepubliken Jugoslavien med kodnamnet Operation Allied Force. Interventionen som inte hade fått tillåtelse från FN:s Säkerhetsråd påbörjades den 24:e mars 1999 efter ett uttalande av USA:s dåvarande president Bill Clinton. Detta var även första gången i historien som försvarsalliansen NATO inledde ett krig mot en självständig och suverän stat. Den militära interventionen eller humanitära interventionen som den även kallades bestod av flygbombningar över militära mål som tillhörde den jugoslaviska armén. Operationen involverade ett flertal medlemsländer inom NATO dock var det USA som var den viktigaste aktören med tanke på att de bidrog med ledarskapet och den större delen av de styrkor som utförde flygbombningarna (Haulman, 2015: 11).

Målet med flygbombningarna, som var riktade mot den jugoslaviska regeringens luftförsvarssystem samt arméns och säkerhetspolisens anläggningar var att skada Förbundsrepubliken Jugoslaviens militära kapacitet som i sin tur skulle hindra dem från att ytterligare skada Kosovo i framtiden. Framförallt var målet att hindra president Slobodan Milosevic från att orsaka en humanitär katastrof i Kosovo samtidigt som interventionen tydligt skulle visa att försvarsalliansen NATO bör betraktas som en seriös aktör som står emot grymheter och främjar fred (Sharp, 1999: 305).

Situationen i Kosovo blev ännu mer allvarlig under tiden som Operation Allied Force pågick. Det rapporterades i början att nästan en halv miljon kosovoalbaner hade flytt ifrån Kosovo och senare kom det rapporter från FN som visade att det fanns nästan en miljon kosovoalbaner som hade fördrivits till Förbundsrepubliken Jugoslaviens grannländer såsom bland annat Albanien och Makedonien. Den jugoslaviska armén slog tillbaka mot NATO:s flygangrepp och utförde samtidigt den etniska rensningen i Kosovo, som förklarar den stora

delen av kosovoalbaner som fördrevs. Interventionen förenade den serbiska befolkningen som uttryckte sitt fulla stöd för Slobodan Milosevic i kampen mot försvarsalliansen NATO med USA som nyckelaktör. Milosevic menade under hela denna perioden på att interventionen var en aggression samt en kränkning av Jugoslaviens suveränitet och att den jugoslaviska armén inte hade begått de grymheterna i Kosovo som de blev anklagade för. Interventionen hade inget att göra med humanitära faktorer hävdade Milosevic (Sharp, 1999: 308).

Slutligen efter den ökade pressen samt de ökade flyganfallen gentemot Förbundsrepubliken Jugoslavien så gick presidenten Milosevic på att acceptera Kosovo som ett FN protektorat inom Jugoslavien. Interventionen upphörde den 10:e juni 1999, detta betydde även att den jugoslaviska armén och polisen var tvungna att avlägsna sig från Kosovo som numera skyddades av fredsstyrkor tillhörande FN (Calic, 2019: 316).

Efter NATO:s intervention i Kosovo har det uppkommit kritik gentemot interventionen, kritiker menar på att interventionen strider mot den internationella rätten med tanke på att Säkerhetsrådet inte gav klartecken för interventionen. Den större delen av kritiken handlar om att Förbundsrepubliken Jugoslavien varken attackerade eller utgjorde ett hot mot ett medlemsland inom NATO. Hade fallet varit så att ett medlemsland inom NATO hade blivit attackerat eller hotat så hade NATO kunnat intervensera med tanke på det kollektiva självförsvaret som gäller inom alliansen menar kritiker. Vilket innebär att NATO:s medlemsländer är skyldiga att ingripa och försvara varje medlemsstat som fallit offer för en attack (Sharp, 1999: 309).

4. Metod

I det följande kapitlet kommer en redogörelse för uppsatsens metod, vars största avsikt är att beskriva hur uppsatsen kommer att gå tillväga för att analysera det som är relevant för att slutligen besvara uppsatsens frågeställning. Kapitlet kommer inledningsvis att presentera beskrivning kring hur argumentationsanalysen är uppbyggd, argumentationsanalysen är den analys som har valts för denna uppsats. Vidare kommer materialet att presenteras som beskriver uppsatsens viktigaste och huvudsakliga källor som är de olika uttalandena från Clinton och Milosevic gällande interventionen i Kosovo 1999, därefter följer en beskrivning följer även en beskrivning av vilka avgränsningar som har gjorts samt en metoddiskussion

gällande materialet som uppsatsen avser att använda. Slutligen följer en beskrivning av tillvägagångssättet som berättar hur uppsatsen kommer gå tillväga för att analysera materialet.

Värt att tillägga är att metodens del som handlar om diskussion mestadels kommer att fokusera på att diskutera det huvudsakliga materialet som har valts och som i sin tur kommer att bistå argumentationsanalysen i uppsatsens analysavsnitt. Som tidigare nämnt så fokuserar uppsatsen på att undersöka hur världsledare argumenterar gällande humanitära interventioner, om det är normer som ligger bakom deras argumentation och vilka inslag av konstruktivism som finns i de olika argumenten. Därav är en argumentationsanalys relevant att genomföra.

4.1 Argumentationsanalys

Vid fall som berör hur världsledare argumenterar när det kommer till humanitära interventioner så var det av intresse att välja att använda en argumentationsanalys. Det finns olika syften med en argumentationsanalys, en av de viktigaste är att kunna rekonstruera olika argument som hittas vid studerande av material. Fallet är inte så att det i olika källor framgår tydligt vilka argument som olika aktörer presenterar, målet är att själv kunna hitta och tolka de olika argumenten som framförs av de specifika aktörerna. Denna argumentationsanalys är den deskriptiva. I andra fall är syftet med argumentationsanalyser är att kunna undersöka ett arguments styrka gällande en viss fråga, i detta fall är argumentationsanalysen värderande (Boréus & Bergström, 2018: 94).

Boréus & Bergström (2018) beskriver olika typer av argumentationsanalyser. Det som studeras i olika argumentationsanalyser är framförallt politiska tal, politiska uttalanden, parlamentariska motioner men även tidningsledare. Till argumentationsanalysen för denna uppsats har jag valt en modell inspirerad av Arne Næss som handlar om att studera argumentationens delar som består av tes, pro-argument och contra-argument. Anledningen till valet av denna modell har att göra med det faktum att jag ansåg att denna var bäst lämpad för att analysera politiska uttalanden från två världsledare i samband med en humanitär intervention som ägt rum. Denna modell kan tydligt visa hur två världsledare med olika åsikter argumenterar när det kommer till humanitära interventioner som i sin tur kommer fungera som stöd i att besvara uppsatsens frågeställning. Studerandet av argumentationen kommer med andra ord hjälpa oss att förstå vilka principer och normer som dominerar

respektive ledares argumentation därefter är det även möjligt att se om det eventuellt finns likheter mellan världsledarnas uppfattningar trots dess olika åsikter.

Fortsättningsvis är det relevant att förklara att en tes är det påstående som det argumenteras för och att tesen är det påstående som är mest intressant i en argumentation. Det är även värt att nämna att en tes kan vara preskriptiv, det vill säga att tesen uppmanar oss att handla på ett visst sätt. En tes kan i andra fall vara normativ, i det fallet läggs fokus på värderingar. Slutligen kan en tes även kallas för deskriptiv som förklarar att tesen bör betraktas som fakta istället för värderingar. Vidare i argumentationsanalyser så ingår pro argument som kort beskrivet är de argument som stödjer tesen. Samtidigt finns det även contra argument som bör betraktas som argument som motsätter sig tesen (Bergström & Boreus, 2018:100-102). Värt att notera är att i politiska uttalanden samt tal så är inte contra argument vanligt förekommande, då uttalandena domineras av pro argument som stödjer en tes (Bergström & Boreus, 2018:102). Detta kommer vara tydligt vid presentationen av denna uppsatsens argumentationsanalyser, där contra argument inte förekommer ofta utan endast där någon av världsledarna på något sätt motsäger sig själv vilket leder till att argumentet kan tolkas som ett contra argument.

4.2 Material

Det huvudsakliga och viktigaste materialet för uppsatsen är tal från de dåvarande presidenterna Bill Clinton och Slobodan Milosevic. Talen som kommer användas för att undersöka Bill Clintons argumentation är hämtat från Miller Center, som är en ideell organisation och en del av University of Virginia. Miller Center är specialiserade på bland annat politisk historia och på deras hemsida finns många transkriberade tal från presidenter i USA under de senaste decennierna, däribland transkriberade tal av dåvarande president Bill Clinton i samband med konflikten i Kosovo. De transkriberade talen som finns tillgängliga på Miller Center är de tal som Clinton höll när interventionen inleddes och avslutades. På Washington Post finns det även tillgång till olika uttalanden från bland annat intervjuer som Bill Clinton gjort dagarna innan interventionen i Kosovo påbörjades men även under tiden som interventionen pågick.

Talet och intervjun av Milosevic som kommer användas för att studera hans argumentation är hämtade från "Slobodan Milosevic Freedom Center The Hague" som var en organisation i Nederländerna skapad av jurister och forskare inom internationell rätt i samband med

rättegången mot Milosevic i Haag tribunalen 2002. Juristerna bakom organisationen, bestående av bland annat den nederländska försvarsadvokaten i internationell rätt Nico Steijner, försvarade Milosevic i Haag tribunalen. Organisationens avsikt var att presentera material, däribland uttalanden och tal av Milosevic, för att ge världen en annan bild av konflikten i Kosovo där de menade på att Förbundsrepubliken Jugoslavien och Milosevic framställdes på ett negativt sätt. På organisationens hemsida finns det transkriberade tal från Milosevic som översatts till engelska, detta gjorde organisationen i samarbete med bland annat före detta rådgivare till Milosevic i Serbien. Materialet som kommer användas är det tal som Milosevic höll till nationen när interventionen upphörde den 10 juni 1999 och även uttalanden under en intervju med United Press International News som ägde rum under interventionen. Valet av detta material kommer diskuteras under metod-avsnittets diskussionsdel. Angående hur Milosevics intervju med UPI News och talet till nationen förhåller sig till varandra är på det sättet att Milosevic i talet till nationen utvecklar argumentationen gällande normer kopplat till den internationella arenan. I Clintons fall är talet som utförs i samband med avslutningen av interventionen likaså en utveckling av det första talet.

4.3 Avgränsningar

Avgränsningar som har gjorts i samband med uppsatsens material handlar till största del om typen av material och tidsperioden. Det huvudsakliga materialet som är talen av Milosevic och Clinton är mellan perioden mars 1999 och juni 1999. Detta är perioden då NATO:s intervention inleddes och avslutades, de olika uttalandena från denna period är mest centrala och kommer användas för att fånga upp de båda aktörernas huvudsakliga argumentation. Uttalanden som har gjorts av båda aktörerna i efterhand anser jag är mindre relevanta då de även handlar om andra ämnen och inte enbart om interventionen år 1999. Gällande uttalanden från Clinton så kommer hans tal vid inledningen av interventionen den 24:e mars 1999 att användas samt hans tal i samband med att NATO avslutade interventionen den 10:e juni 1999. I fallet Milosevic kommer en av hans intervjuer med UPI News att användas, som ägde rum i mitten av interventionen 1999 och även hans tal till nationen i samband med att interventionen avslutades.

4.4 Metoddiskussion

Anledningen till att en argumentationsanalys kommer att genomföras, som består av uttalanden från både Clinton och Milosevic, har att göra med att det finns många uppsatser

och verk som har analyserat stora delar kring militära interventioner men inte så mycket om hur världsledare argumenterar gällande dessa. Det har gjorts arbeten där olika interventioner jämförs, vilket i detta fall öppnar upp möjligheten för att studera en enskild intervention och uttalanden gällande den.

Gällande materialet där de olika uttalandena från Clinton och Milosevic har hämtats är det framför allt av intresse att diskutera organisationen där uttalanden från Milosevic har hämtats "Slobodan Milosevic Freedom Center The Hague". Organisationen och dess hemsida kan uppfattas som kontroversiell då den under rättegången mot Milosevic i Haag publicerade nyhetsartiklar som var till stöd för Milosevic. Grundarna bakom organisationen bestod av, som tidigare nämnt, jurister i internationell rätt som motsatte sig NATO:s intervention i Förbundsrepubliken Jugoslavien och hävdade att det inte fanns anledning att störta Milosevic. Dock är faktum så att organisationens hemsida endast har använts för att hämta ut de olika talen som Milosevic gjorde i samband med interventionen, den har inte använts som referens till konflikten i Kosovo eller som tidigare forskning då den tydligt är partisk. Slobodan Milosevics intervju med UPI News utfördes på engelska och är transkriberad vilket även är bekräftat av UPI News. Hans tal till nationen gjordes på serbiska men har översatts till engelska och transkriberats, det kan det ha uppkommit små fel vid översättningen, dock kommer analysdelen mestadels hämta uttalanden från intervjun med UPI News.

Det finns dessutom ingen anledning att vara skeptisk till dessa uttalanden då det i detta fall inte finns några anledningar att ändra ett uttalande, det var tydligt under denna period vad de olika aktörerna stod för. Slutligen så är det mest relevanta med att hämta material från Slobodan Milosevic Freedom Center The Hague det faktum att organisationen haft anledningar att publicera hans tal och uttalanden med tanke på att grundarna av organisationen genom uttalandena menar ville skapa bilden av att Milosevic retorik inte varit hatisk eller kontroversiell.

4.5 Tillvägagångssätt

Argumentationsanalyserna som tidigare beskrevs kommer att utföras i uppsatsens analysavsnitt. Uppsatsens analysavsnitt kommer att bestå av två argumentationsanalyser. Den första argumentationsanalysen fokuserar på Clintons uttalanden gällande interventionen och den andra på Milosevics uttalanden. I varje argumentationsanalys finns en tes som efterföljs av argument som stödjer tesen, pro argument med andra ord. Som tidigare nämnt så finns det

inte många contra argument gällande politiska uttalanden som kan skapas, därför kommer contra argument endast förekomma i argumentationsanalysen som fokuserar på Milosevics uttalanden. Vidare är målet att med de olika uttalandena att dra paralleller till det som har presenterats i teoriavsnittet om konstruktivismen som är uppsatsens teoretiska perspektiv. Paralleller kommer även att göras till de vetenskapliga skrifter om normer i samband med humanitära interventioner men också till den tidigare forskningen om interventioner. Efter att detta beskrivits kommer slutligen en sammanfattning och diskussion att ske i uppsatsens kapitel om diskussion, där framförallt uppsatsens frågeställning kommer att diskuteras och där även förslag till vidare forskning presenteras.

Nedan presenteras uppsatsens två argumentationsanalyser efterföljt av en beskrivning på hur dessa kommer att genomföras. Argumentationsanalysernas uppbyggnad är inspirerad av Arne Næss modell som beskrevs i Boréus & Bergström (2018). Varje argumentationsanalys består av en relevant tes och efterföljs av pro argument (P) och contra argument (C) om sådana finns.

Argumentationsanalys 1 - Clinton

Tes - NATO:s intervention i Kosovo 1999 var nödvändig utifrån en humanitär synvinkel och följandet av normerna på den internationella arenan.

- (P1) Interventionen var moraliskt nödvändig för att stoppa förtrycket och den etniska rensningen av kosovoalbaner.
- (P2) En större eskalation av konflikten i Kosovo hade skett om inte interventionen hade genomförts vilket betyder att en intervention var lämpligast.
- (P3) Interventionen var ett steg i rätt riktning för att skydda de universella värdena och säkerställa att alla utsatta etniska grupper i världen skyddas.

Argumentationsanalys 2 - Milosevic

Tes - NATO:s Interventionen i Kosovo 1999 var ett slag mot suveränitet och kommer skapa nya normer på den internationella arenan som i längden kommer vara problematiska.

- (P1) Interventionen var en kränkning av Förbundsrepubliken Jugoslaviens suveränitet och ett slag mot principen om varje stats suveränitet som det internationella samfundet skyddar.
- (P2) Den serbiska armén utsatte inte kosovoalbanerna för etnisk rensning eller andra grymheter vilket hade legitimerat en intervention i enlighet med normerna på den internationella arenan.
- (C1P2) Grymheter förekom under Kosovokriget såsom de bland annat förekommit under exempelvis Vietnamkriget.
- (P3) Med interventionen legitimeras aggressioner men även kränkningar av staters suveräniteter vilket leder till att en ny norm antas som endast kommer att skapa obalans på den internationella arenan.

De två presenterade argumentationsanalyserna kommer som tidigare nämnt att utföras och analyseras under uppsatsens analysdel. I varje argumentationsanalys under pro och contra argument kommer uttalanden från de världsledarna att förekomma. I Clintons fall kommer hans uttalanden i samband med interventionen efter varje pro argument och samma gäller i Milosevics fall där även ett contra argument finns. Contra argument lyser med sin frånvaro i många argumentationsanalyser, i Milosevics fall uppstod det då han under ett citat motsäger sig själv vilket kommer framgå i analysdelen.

Det ska även tilläggas att skapandet av de båda argumentationsanalyserna är inspirerat av Arne Næss modell gällande argumentationsanalyser. Teserna följt av pro argumenten och contra argumenten har jag skapat utifrån studerandet av de olika uttalandena från de två världsledarna. Tanken bakom skapandet av mina argumentationsanalyser har också varit att forma dem på ett sätt så de har inslag av det avsnitt som handlar om normer men också av konstruktivismen. Detta för att lättare kunna identifiera vad för inslag av normer, principer och konstruktivism det finns i varje argument. Vid presentationen av de olika uttalandena kommer även förklaringar att finnas under uttalanden som liknar varandra, där jag även kort kommer nämna om det finns inslag av det teoretiska ramverket. Efter presentationen av uttalandena kommer en sammanställning där kopplingen till uppsatsens teori kommer vara tydligare, det är det som den utförliga analysen som också besvarar uppsatsens frågeställning.

5. Analys och resultat

Det följande kapitlet är uppsatsens analysdel där de olika uttalandena från Bill Clinton och Slobodan Milosevic, i samband med interventionen i Kosovo, kommer att analyseras.

Efter varje presenterat pro-argument, med olika uttalanden, samt contra-argument kommer analysen att framgå, under rubriken *sammanställning*. Sammanställningen kopplar uttalandena till den studerade teorin samt uppsatsens förklaring om principer och normer gällande interventioner, koppling till tidigare forskning kommer också att framgå. Detta för att kunna besvara uppsatsens frågeställning om vilka normer och principer det är som understödjer de två världsledarnas argumentation gällande humanitära interventioner och hur argumentationen kan kopplas till konstruktivistisk teori.

5.1 Argumentationsanalys 1 - Clinton

Tes - NATO:s intervention i Kosovo 1999 var nödvändig utifrån en humanitär synvinkel och följandet av normerna på den internationella arenan.

Pro argument 1: (P1) Interventionen var moraliskt nödvändig för att stoppa förtrycket och den etniska rensningen av kosovoalbaner.

We've seen innocent people taken from their homes, forced to kneel in the dirt, and sprayed with bullets; Kosovar men dragged from their families, fathers and sons together, lined up and shot in cold blood. This is not war in the traditional sense. It is an attack by tanks and artillery on a largely defenseless people whose leaders already have agreed to peace. Ending this tragedy is a moral imperative (Clinton's Statement on Kosovo, 1994-04-24).

We have acted with resolve for several reasons. We act to protect thousands of innocent people in Kosovo from a mounting military offensive (Clinton's Statement on Kosovo, 1994-04-24).

We learned that in the Balkans, inaction in the face of brutality simply invites more brutality, but firmness can stop armies and save lives. We must apply that lesson in Kosovo before what happened in Bosnia happens there, too (Clinton's Statement on Kosovo, 1994-04-24).

We should remember that the violence we responded to in Kosovo was the culmination of a 10-year campaign by Slobodan Milosevic, the leader of Serbia, to exploit ethnic and religious differences in order to impose his will on the lands of the former Yugoslavia (Clinton's Address on the Kosovo Agreement, 1999-06-10).

For years, Kosovars struggled peacefully to get their rights back. When President Milosevic sent his troops and police to crush them, the struggle grew violent (Clinton's Statement on Kosovo, 1994-04-24).

Utifrån Clintons argumentationsanalys och av pro-argument 1 gällande Clintons uttalanden är det tydligt att han lägger ett stort fokus på att betona vikten av att interventionen är nödvändig för att motverka en humanitär katastrof i Kosovo. Uttalandena under P1 hänger samman på många sätt, inte minst vad gäller beskrivningen av kosovoalbanernas situation och det förtrycket som de utsatts för av den jugoslaviska armén. Clinton hävdar även på att det är en moralisk skyldighet att sätta stopp för tragedin när han säger *We act to protect thousands of innocent people in Kosovo from a mounting military offensive*. Genom detta menar Clinton att situationen kräver en intervention då han inte ser andra sätt som kommer rädda dessa tusentals människor. På så sätt menar även Clinton på att normen om att skydda individer måste följas.

Vidare använder sig Clinton av situationen i Bosnien som stöd för detta och hävdar att lärdomarna från den situationen borde vara tillräckliga för att interвенера och menar på att samma scenario som uppstod i Bosnien kan uppstå om inte åtgärder vidtas. Detta genom uttalandet *“We learned that in the Balkans, inaction in the face of brutality simply invites more brutality, but firmness can stop armies and save lives. We must apply that lesson in Kosovo before what happened in Bosnia happens there, too”*. Det är tydligt att Clinton använder sig av principen om skyldigheten att skydda samt de föreskrivande normerna, prescriptive norms, vars koppling till uttalandena kommer utvecklas under sammanställningen.

Pro argument 2: (P2) En större eskalation av konflikten i Kosovo hade skett om inte interventionen hade genomförts vilket betyder att en intervention var lämpligast.

We act to prevent a wider war, to diffuse a powder keg at the heart of Europe that has exploded twice before in this century with catastrophic results (Clinton's Statement on Kosovo, 1994-04-24).

If we don't act, the war will spread. If it spreads, we will not be able to contain it without greater risks and costs. I do not believe we ought to have thousands more people slaughtered and buried in open soccer fields before we do something (Washington Post, 1999-06-02).

I detta fall lägger Clinton vikt återigen på att hävda att en intervention krävs och att omvärlden är skyldiga att ingripa just för att förhindra en eskalation av konflikten vilket skulle få negativa konsekvenser för regionen och den europeiska kontinenten. Det går att påstå att Clinton studerat olika scenarier som kan ske och kommit fram till att interventionen kan vara det scenario som leder till bästa resultat som beskrevs vid studerandet den konstruktivistiska teorin. Gällande faktum att aktörer kan agera på det sätt som är mest lämpligt eller leder till bästa resultat. Att inte intervensera skulle leda till det sämre menar Clinton.

Finally, we have averted the wider war this conflict might well have sparked (Clinton's Address on the Kosovo Agreement, 1999-06-10).

Were we to stand aside, the atrocities in Kosovo would go on and on. Neighboring democracies, as you see, would be overwhelmed by permanent refugees and demoralized by the failure of democracy's alliance. The Kosovar Albanians would become a people without a homeland, a burden to host countries, a magnet for radical ideologies, a breeding ground for unending warfare in the Balkans (Washington Post, 1999-06-02).

Dessa två uttalanden gjorde Clinton efter det att interventionen avslutats, här menar Clinton även på att kosovoalbanerna hade kunnat bli utan stat och på det sättet en belastning för grannländerna i regionen. Även detta skulle kunna kopplas till den konstruktivistiska teorins förklaring om hur aktörer tänker när de agerar, som tydligare kommer framgå under sammanställningen där den huvudsakliga analysen framgår. Återigen finns det kopplingar till de krävande normerna, när Clinton talar om det faktum att en destabilisering kan ske i regionen om omvärlden inte agerar.

Pro argument 3: (P3) Interventionen var ett steg i rätt riktning för att skydda de universella värdena och säkerställa att alla utsatta etniska grupper i världen skyddas.

By acting now, we are upholding our values, protecting our interests, and advancing the cause of peace (Clinton's Statement on Kosovo, 1994-04-24).

America has a responsibility to stand with our allies when they are trying to save innocent lives and preserve peace, freedom, and stability in Europe. That is what we are doing in Kosovo (Clinton's Statement on Kosovo, 1994-04-24).

Our objectives in Kosovo are clear and consistent with both the moral imperative of reversing ethnic cleansing and killing and our overwhelming national interest in a peaceful, undivided Europe (Washington Post, 1999-06-02).

That is why we have acted now—because we care about saving innocent lives; because we have an interest in avoiding an even crueller and costlier war; and because our children need and deserve a peaceful, stable, free Europe (Clinton's Statement on Kosovo, 1994-04-24).

De fyra första uttalandena under P3 är av intresse att titta närmare på. Förutom det faktum att Clinton argumenterar för de universella värdena så betonar han även vikten av suveränitet, exempelvis i de uttalanden då han talar om det som han kallar “our interests” och “national interest”. Det är tydligt att Clinton menar på att ett agerande är av intresse just för att värna om den egna statens intresse men framförallt välmående och framtid, i detta fallet menar syftar Bill Clinton på USA:s framtid och välmående. Detta är tydlig i alla uttalanden under P3 men framförallt i uttalande tre och fyra. Clinton är på så sätt inte emot suveränitet utan verkar indirekt referera till den ett flertal gånger genom beskrivandet av att det är viktigt att USA:s välmående i framtiden garanteras.

First, let me explain what it is we are responding to. Kosovo is a province of Serbia, in the middle of southeastern Europe, about 160 miles east of Italy. That's less than the distance between Washington and New York and only about 70 miles north of Greece. Its people are mostly ethnic Albanian and mostly Muslim (Clinton's Statement on Kosovo, 1994-04-24).

I det sista uttalandet under P3 går det även att lägga märke till att Clinton argumenterar för skyldigheten att ingripa trots det långa avståndet mellan Serbien och USA men framförallt nämner etniska folkgrupper och dess religiösa tillhörighet. Vid detta nämnande är tanken på de universella värdena tydligt samt sammanhängande med Finnemores (1996) beskrivning avseende normers utveckling på den internationella arenan. Denna koppling vore också givande för analysens sammanställning.

5.2 Argumentationsanalys 2 - Milosevic

Tes - NATO:s Interventionen i Kosovo 1999 var ett slag mot suveränitet och kommer skapa nya normer på den internationella arenan som i längden kommer att vara problematiska.

Pro argument 1: (P1) Interventionen var en kränkning av Förbundsrepubliken Jugoslaviens suveränitet och ett slag mot principen om varje stats suveränitet som det internationella samfundet skyddar.

The Group of Eight most developed countries of the world and the United Nations guarantee the sovereignty and territorial integrity of our country. This guarantee is also contained in the draft resolution. The Belgrade agreement has closed the open issues of the possible independence of Kosovo at the time prior to the aggression. The territorial entirety of our country cannot be threatened. We have preserved and succeeded in defending the country because we brought the entire problem to the summit of the world authority - the United Nations, and handed its resolution to be sought under U.N. auspices and in keeping with the U.N. Charter (Slobodan Milosevic's Address to the Nation, 1999-06-10).

I det första uttalandet av de olika pro argumenten, beskriver Milosevic vikten av Förbundsrepubliken Jugoslaviens suveränitet och att den bör respekteras. Vidare är det intressant då Milosevic nämner; *we brought the entire problem to the summit of the world authority*. Det verkar vara så att Milosevic pratar om en norm där suveräniteten av ett land är av störst vikt på den internationella arenan med tanke på att interventionen i Kosovo nått så stor uppmärksamhet på den internationella arenan.

But NATO believes it can pick on a small nation and force us to surrender our independence. And that is where NATO miscalculated. You are not willing to sacrifice lives to achieve our surrender. But we are willing to die to defend our rights as an independent sovereign nation (Interview of Slobodan Milosevic to UPI News, 1999-04-30).

We all know NATO is the strongest military machine in the world. We simply want them to stop being so busy with our country and worry about their own problems. NATO was formed to defend the western democratic nations from totalitarian aggression, not to commit aggression. We just want to be left alone and free (Interview of Slobodan Milosevic to UPI News, 1999-04-30).

I dessa uttalanden argumenterar Milosevic mycket för suveränitetsprincipen men nämner också att NATO inte fungerar som det borde då syftet med NATO var att skydda demokratiska länder från olika aggressioner. Även i detta fall verkar Milosevic prata om att det finns gemensamma nämnare på den internationella arenan.

Pro argument 2: (P2) Den serbiska armén utsatte inte kosovoalbanerna för etnisk rensning eller andra grymheter vilket hade legitimerat en intervention i enlighet med normerna på den internationella arenan.

Contra argument 1 på Pro argument 2: (C1P2) Grymheter förekom under Kosovokriget såsom de bland annat förekommit under exempelvis Vietnamkriget.

We reinforced our forces after Rambouillet for a major offensive against KLA terrorists, not to ethnically cleanse Kosovo as was done with the expulsion of 500,000 Serbs from Croatia, which was ignored by the world media (Interview of Slobodan Milosevic to UPI News, 1999-04-30).

We are not angels. Nor are we the devils you have made us out to be. Our regular forces are highly disciplined. The paramilitary irregular forces are a different story. Bad things happened, as they did with both sides during the Vietnam war, or any war for that matter (Interview of Slobodan Milosevic to UPI News, 1999-04-30).

In Yugoslavia, we have 26 different ethnic groups. Any one of them could cause trouble if agitated from the outside. Which is what happened in Kosovo. In Belgrade, we have 100,000 Yugoslav Albanians. And never a problem with them. Walk from our Parliament building and you will see many shops with their Albanian names. Not one window smashed here in all those years of violence in Kosovo. Our people never considered them responsible for the behavior of the so-called Kosovo Liberation Army terrorists. In Kosovo, ethnic Albanians were bigger victims of the KLA than Serbs. When we looked at the figures the number of Albanians killed by them was twice as large as Serbs dead (Interview of Slobodan Milosevic to UPI News, 1999-04-30).

I uttalandena under pro argument 2 vänder Milosevic fokus från interventionen i Kosovo och pratar om USA:s inblandning i Vietnamkriget där han hävdar att överträdelser av de mänskliga rättigheterna skett av alla inblandade. Milosevic förnekar även att hans trupper begått överträdelser mot de mänskliga rättigheterna i samband med Kosovokriget och interventionen, i detta fall verkar det som om Milosevic liksom Clinton ser allvarligt på när de universella värdena inte försvaras, inte minst när han hävdar på att kosovoalbanerna i Kosovo har garanterats rättigheter och att det är rebellgruppen KLA som bär ansvaret för eskaleringen av situationen. Dock motsäger Milosevic sig själv när han menar på att den serbiska armén är helt oskyldig samtidigt som han nämner att grymheter begås av alla sidor, därav contra argumentet.

Pro argument 3: (P3) Med interventionen legitimeras aggressioner men även kränkningar av staters suveräniteter vilket leder till att en ny norm antas som endast kommer att skapa obalans på den internationella arenan.

By emerging before the United Nations we were not only defending our country, but have returned the United Nations to the world stage as it was not functioning since before the start of the aggression 80 days ago. This is our contribution to the efforts of the entire freedom-loving world, to the tendencies to create a multi-polar world, and not accept the creation of a world which will be ruled by the dictate of a single power from one center. I believe that this contribution to history will be great and that the heroism of our people in resisting a bigger and stronger enemy will mark the end of the 20th century (Slobodan Milosevic's Address to the Nation, 1999-06-10).

But, as you know, you will find in at least 100 countries around the world different ethnic separatist movements. If you decide to support separatist movements it is very hard to believe any country can survive (Interview of Slobodan Milosevic to UPI News, 1999-04-30).

De sista uttalandena under pro argumenten visar även på att Milosevic pratar om någon gemensam strävan efter frihet när han säger; *This is our contribution to the efforts of the entire freedom-loving world*. Med detta citat hävdar han att Förbundsrepubliken Jugoslavien skyddat sig i interventionen och på så sätt varit av betydelse för de aktörer som står på frihetens sida. Milosevic hävdar även under dessa uttalanden att det internationella samfundet präglas av gemensamma normer som Förbundsrepubliken Jugoslavien agerat i enlighet med och dessutom varit i försvar för den multipolära världen.

5.3 Sammanställning

Vid studerandet av de olika uttalandena från Clinton och Milosevic i samband med NATO:s intervention i Kosovo 1999 går det inledningsvis att påstå att de båda världsledarnas uttalanden har inslag av gemensamma normer men även principer kopplade till den internationella rätten. I början var hypotesen att Clintons uttalanden tydligt skulle domineras av normer som är positiva till interventioner samt till principen om skyldigheten att skydda, samtidigt som föreställningen var att något om suveränitet inte skulle förekomma i samband med Clintons uttalanden. Liknande hypotes gällde för uttalandena från Milosevic, där föreställningen var att han endast kommer att lägga vikt på att försvara suveränitetsprincipen samt normerna som motsätter sig interventioner. Beskrivningen och studerandet av uttalandena visade faktiskt inslag på gemensamma normer vad gäller uppfattningen om den internationella arenan.

Uttalandena från den dåvarande presidenten Bill Clinton dominerades mestadels av argument som menade på att interventionen i Kosovo 1999 är nödvändig utifrån den humanitära synvinkeln samt att interventionen kommer förhindra en eskalering av konflikten att spridas på Balkanhalvön. I detta fallet är det tydligt att Bill Clinton använder sig av skyldigheten att skydda principen, även kallad responsibility to protect. Detta är tydligt vid följande citat av Clinton; *We must apply that lesson in Kosovo before what happened in Bosnia happens there, too*. Här är det erfarenheten och lärdomen från situationen i Bosnien som används som exempel där ett agerande bör ske för att förhindra ytterligare en humanitär katastrof. Det ska

även tilläggas att skyldigheten att skydda principen (R2P) inte var utvecklad i samband med året som interventionen i Kosovo, dock liknar argumentationen utvecklingen som skett i samband med principen åren efter interventionen. Det är situationer som denna som dessutom möjliggjort för R2P-principen att utvecklas och bli högt prioriterad på den internationella arenan i samband med humanitära situationer. Här finns även tydliga inslag av de normer som Glanville (2003) kallar prescriptive norms, som betraktar en intervention som den enda lösningen som är kvar för att skydda de mänskliga rättigheterna. Fallet är inte så att Clinton är förespråkare av de så kallade tillåtande normerna, permissive norms, som direkt föreslår en intervention utan här har en bedömning gjorts där slutsatsen är att omvärlden inte längre kan avvakta.

Det går även att förstå Clintons uttalanden utifrån konstruktivistiska teorin som förutom beskrivningen av att normer konstrueras av världsledare även beskrev att aktörer på den internationella arenan agerar på ett sätt som åstadkommer bästa resultat eller på det sätt som anses lämpligt. Då Clinton argumenterar för att interventionen även kommer förhindra en eskalering av konflikten och destabilisering av Balkanhalvön går det att påstå att han argumenterar på ett sätt för att åstadkomma bästa möjliga resultat. Det skulle även gå att påstå att Clinton argumenterar för att agera på ett sätt som anses lämpligt, då han menar på att det är omvärldens skyldighet att agera och skydda de mänskliga rättigheterna i Kosovo.

Den konstruktivistiska teorin är som tydligast i Clintons uttalanden då han konstant menar på att interventionen ger det bästa resultatet. Clinton argumenterar utifrån normerna som finns på den internationella arenan, det är även tydligt i hans retorik att han vill undvika ett nytt scenario som det i Bosnien på 90-talet. Milosevic däremot verkar mena att interventionen i Kosovo inte får det bästa resultatet då det kan uppstå nya normer på den internationella arenan som hotar balansen där, han hävdar att interventionen i Kosovo leder världen till ett läge där den starkaste aktören gör som den och skapar sina egna normer. I det fallet syftar han på USA och NATO. Med andra ord så vill Milosevic få det att låta som om normerna om suveränitet kommer att raderas ut när det makterna i västvärlden vill få igenom sin politik. Konstruktivismen finns det spår av hos båda världsledarna, med tanke på deras syner i hur det bör ageras på angående Kosovokriget, dock presenteras olika argument av aktörerna. Vidare förklarade även konstruktivismen att ageranden på den internationella arenan förklaras just av

normerna och kulturen. Egentligen finns det inte stora skillnader mellan normerna och kulturen när det handlar om Clinton och Milosevic. Hade samma scenario utspelat sig i en annan världsdel hade dessa två världsledare förmodligen haft liknande åsikt.

Dock så går det att konstatera att det finns faktorer som förenar både Clinton och Milosevics uttalanden gällande interventionen. Under pro-argument 3 vid studerandet av Clintons argumentationsanalys är det tydligt flera gånger att Clinton argumenterar för USA:s välbefinnande och egna intressen som kan kopplas till avsnittet om suveränitet. Detta är tydligt när Clinton säger följande; *By acting now, we are upholding our values, protecting our interests, and advancing the cause of peace.* Milosevic argumenterar i många av de olika uttalandena just om Förbundsrepubliken Jugoslaviens suveränitet och hur viktig den är. Det är ingen av de två världsledarna som direkt motsätter sig suveränitet, det verkar dock som om principen om suveränitet är extra viktig när det är världsledarnas egna land som det talas om. Clinton nämner ingenting om suveränitet kopplat till Förbundsrepubliken Jugoslavien utan talar om det i form av USA:s värderingar och egenintressen.

Det finns inslag av normer inom Milosevics uttalanden som skulle kunna tolkas som gemensamma normer med de som Clinton har. Flera gånger refererar Milosevic till FN och nämner att han agerat på ett sätt som främjar en multipolär värld präglad av frihet. Han pratar många gånger om en frihet inom landet där han påstår att alla minoriteter har rättigheter och att den jugoslaviska regeringen inte har något emot kosovoalbaner. Clinton nämnde också att tanken med interventionen är att rädda den muslimska befolkningen i Kosovo från grymheter. Finnemore (1996) beskrev i den tidigare forskningen om interventioner och normer att normerna på den internationella arenan förändrats och att alla etniska folkgrupper med tiden börjat inkluderas inom de universella värdena. Det är tydligt att både Clinton och Milosevic, trots deras motsatta hållning i frågan om en humanitär intervention i Kosovo, kan anses ge uttryck för den gemensamma normutvecklingen kring de universella värdena Finnemore (1996) beskriver. Värt att också lägga märke till är att Milosevic flera gånger i sin argumentation hävdar att den serbiska arméns offensiv är riktad mot separatistgruppen KLA och inte gentemot civilbefolkningen i Kosovo.

Sammanfattningsvis så finns det blandade inslag av vilka principer samt normer som dominerar de båda världsledarnas argumentation gällande interventionen, dock är de förbjudande normerna, *prohibitive norms*, vanligast för Milosevic och de föreskrivande normerna, *prescriptive norms*, för Clinton. Det verkar dock inte finnas stora skillnader mellan de båda ledarnas syn och uppfattning om den internationella arenan, båda prioriterar suveräniteten och utifrån argumentationen även de mänskliga rättigheterna trots överträdelser som skett. Det finns tydliga likheter i argumentationen för hur båda talar för de universella principerna men skillnader för hur dessa upprätthålls i samband med situationen i Kosovo och Operation Allied Force. Milosevic och Clinton verkar ha olika uppfattningar i de situationer som berör deras stater intressen. Det är just i det avseendet som den konstruktivistiska teorin blir aktuell och kan kopplas till argumentationen.

Världsledarna argumentation och ageranden styrs av deras idéer, normer och kultur men även av egenintressen. Som tidigare nämnt så fanns det inte stora skillnader mellan Clinton och Milosevics när det kommer till normer och kultur utifrån deras argumentation, de olika åsikterna beror på egenintresset. En intervention försvagar Förbundsrepubliken Jugoslavien och Milosevic som ledare samtidigt som Clinton vinner på att omvärlden betraktar USA som en humanitär stormakt.

6. Diskussion

Detta är uppsatsens avslutande kapitel där en sammanfattning och diskussion av analysen framgår i samband med förslag till vidare forskning gällande det berörda ämnet.

6.1 Slutsatser

För att återkomma till uppsatsens frågeställning; *Vilka normer och principer underbyggde Bill Clinton och Slobodan Milosevic argumentation för respektive emot en humanitär intervention i Kosovo 1999 och hur kan argumentationen kopplas till konstruktivistisk teori*, så är svaret att det är de föreskrivande normerna som underbygger Clintons argumentation samt de förbjudande normerna i Milosevics fall. Vad gäller principerna så går det att påstå att det fanns inslag av både principen om att skydda och principen om suveränitet i bådas argumentation vilket var intressant.

Den konstruktivistiska teorin förklarade hur ledande aktörer på en internationella arenan skapar egna normer och ideér och hur dessa sedan styr deras argumentation samt ageranden. Konstruktivismen kunde egentligen kopplas till båda världsledarna då och det är återigen värt att nämna att det inte finns stora skillnader mellan deras uppfattningar och normer.

Uppsatsens analys förklarade att Milosevic och Clintons argumentation kring den humanitära interventionen i Kosovo 1999 är den som visar på tydliga skillnader gällande normerna för interventioner just i den situationen. Normerna vad gäller uppfattningen om den internationella arenan samt uppfattningen om skyddet av mänskliga rättigheter fanns det likheter mellan.

Som förslag på vidare forskning avseende detta ämne vore det intressant att för det första undersöka hur normerna kring humanitära interventioner kommer att utvecklas med tiden. Intressant att undersöka vore om hur den internationella arenan kommer att påverkas av det faktum att principen om skyddet av de mänskliga rättigheterna gått om suveränitetsprincipen. Detta är intressant just för att det kan vara vägen till att grymheterna gentemot olika folkgrupper minskar då en norm om skyddet av mänskliga rättigheter tar mest plats. Ett annat förslag på den vidare forskningen vore att fokusera närmare på de faktorer som avgör hur olika världsledares normer formas och hur världsutvecklingen kommer att påverka detta. Idag har de flesta världsledarna liknande normer med tanke på den globaliserade världen och de internationella organisationerna där internationella lagar stiftas gemensamt. Den vidare forskningen bör även fokusera på om normerna på den internationella arenan kommer förbli lika eller inte och vilka scenarion som kan uppkomma.

7. Referenslista

Ayoob, Mohammed (2002). Humanitarian Intervention and State Sovereignty. In *The International Journal of Human Rights*, 6(1), pp. 81-102. London: Frank Cass
https://www.researchgate.net/profile/Mohammed-Ayoob/publication/233219855_Humanitarian_Intervention_and_State_Sovereignty/links/563e0d2508aec6f17dda92f9/Humanitarian-Intervention-and-State-Sovereignty.pdf (hämtad: 2021-04-12)

Barnett, Michael (2017). Social constructivism. In Baylis, J. Smith, S. Owens, P. (ed.). *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, pp. 144-158. Oxford: Oxford University Press.

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2018). *Textens mening och makt : metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 4:e upplagan. Lund: Studentlitteratur

Calic, Marie Janine (2019). *A History of Yugoslavia*. Indiana: Purdue University Press.

Dragisic, Zoran (2009). *Humanitarian Intervention - Pro et Contra*. Brno: University of Defence.
<https://www.obranastrategie.cz/cs/aktualni-cislo-2-2009/volna-tribuna/humanitarian-intervention-8211-pro-et-contra.html> (hämtad: 2021-05-10)

Evans, Gareth (2008). The Responsibility to Protect: An Idea Whose Time Has Come ... and Gone? In *International Relations*, 22(3), pp. 283-298. London: SAGE Publications
<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0047117808094173> (hämtad: 2021-04-15)

Finnemore, Martha (1996). Constructing Norms of Humanitarian Intervention. In Katzenstein, P. (ed.). *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*. Chapter 5, pp. 1-25. New York: Columbia University Press.
<http://users.metu.edu.tr/utuba/Finnemore.pdf> (hämtad: 2021-04-07)

Glanville, Luke (2003). *Norms, Interests and Humanitarian Intervention*. Diss. Sydney: Macquarie University.
<https://www.researchonline.mq.edu.au/vital/access/services/Download/mq:12/DS4> (hämtad: 2021-04-15)

Gromes, Thorsten (2019) *A Humanitarian Milestone?: NATO's 1999 Intervention In Kosovo And Trends In Military Responses To Mass Violence*. Frankfurt: Peace Research Institute Frankfurt. https://www.hsfk.de/fileadmin/HSFK/hsfk_publicationen/prif0219.pdf (hämtad: 2021-04-13)

Haulman, Daniel L (2015). *The U.S. Air Force in the Air War Over Serbia*. Air Power History. https://media.defense.gov/2016/Mar/17/2001481638/-1/-1/0/PAGES%20FROM%20AIR_POWER_HISTORY_SUMMER-2015.PDF (hämtad: 2021-04-12)

Henderson, Christian (2018). *The Use of Force and International Law*. Cambridge: Cambridge University Press.

Henkin, Louis (1994). Human Rights and State "Sovereignty". In *Georgia Journal of International and Comparative Law*, 25(31), pp. 31-45. New York: Columbia University https://digitalcommons.law.uga.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1386&=&context=gjicl&=&sei-redir=1&referer=https%253A%252F%252Fscholar.google.com%252Fscholar%253Fhl%253Dsv%2526as_sdt%253D0%25252C5%2526q%253Dstate%252Bsovereignty%2526oq%253Dstate%252Bsov#search=%22state%20sovereignty%22 (hämtad: 2021-05-04).

Kay, Sean. (2004). Nato, The Kosovo War, and Neoliberal Theory. In *Contemporary Security Policy*, 25(2), pp. 252-279. Ohio: Ohio Wesleyan University. https://digitalcommons.owu.edu/pg_pubs/37/ (hämtad: 2021-04-05)

Miller Center | University of Virginia (2021). *Bill Clinton - June 10, 1999: Address on the Kosovo Agreement*. <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/june-10-1999-address-kosovo-agreement> (hämtad: 2021-04-20)

Miller Center | University of Virginia (2021). *Bill Clinton - March 24, 1999: Statement on Kosovo*. https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/march-24-1999-statement-kosovo?fbclid=IwAR3sgwXYToOTonIVz3s86ikjFL_ly-79Rnug1N1Yw4Ud71Fcbi3zhLL9bGQ (hämtad: 2021-04-20)

Newman, Edward (2001). Human Security and Constructivism. In *International Studies Perspectives* 2(3), pp. 239-251. Oxford: Oxford University Press.

<https://academic.oup.com/isp/article/2/3/239/1854699?login=true> (hämtad: 2021-04-20)

O'Connell, Mary Ellen (2000). The UN, NATO, and international law after Kosovo. In *Human Rights Quarterly*, 22(1), pp. 57-89. Maryland: John Hopkins University Press
https://www.researchgate.net/publication/236821667_The_UN_NATO_and_international_law_after_Kosovo (hämtad: 2021-04-05)

Peters, Anne (2009). Humanity as the A and Ω of Sovereignty. In *European Journal of International Law*, 20(3), pp. 513-544. Oxford: Oxford University Press
<https://academic.oup.com/ejil/article/20/3/513/402328> (hämtad: 2021-04-11)

Radan, Peter. *The Break-up of Yugoslavia and International Law*. London: Routledge
https://books.google.se/books?hl=sv&lr=&id=-JKCAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT3&dq=peter+radan&ots=MtENox9GbF&sig=Up3_F2Q1a6EDombzpaVKJBSmuHc&redir_esc=y#v=onepage&q=peter%20radan&f=false (hämtad: 2021-04-15)

Sharp Sr, Walter (1999). Operation Allied Force: Reviewing the Lawfulness of NATO's Use of Military Force to Defend Kosova. In *Maryland Journal of International Law*, 23(1), pp. 295-329. Maryland: University of Maryland.
https://digitalcommons.law.uga.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1386&=&context=gjicl&=&sei-redir=1&referer=https%253A%252F%252Fscholar.google.com%252Fscholar%253Fhl%253Dsv%2526as_sdt%253D0%25252C5%2526q%253Dstate%252Bsovereignty%2526oq%253Dstate%252Bsov#search=%22state%20sovereignty%22 (hämtad: 2021-04-20)

Slobodan Milosevic Freedom Center The Hague (2004). *Interview of Slobodan Milosevic to UPI*.

<http://www.slobodan-milosevic.org/int-upi99.htm?fbclid=IwAR0UsQcJMxhy2dM8k7LEH3WqdbjkPopB4c75Kn2woVUoUMUn0gevw4xwSW8> (hämtad: 2021-04-25)

Slobodan Milosevic Freedom Center The Hague (2004). *President Slobodan Milosevic's Address to the Nation*.

<http://www.slobodan-milosevic.org/news/milosevic061099.htm?fbclid=IwAR03MKBRvTkMiBBPsROSC9bjwd9idRnhUeGWjoBRqGrmCAVIV-WM6CCkIcY> (hämtad: 2021-04-25)

Stark, Alex (2011). Introduction: The Responsibility to Protect: challenges & opportunities in light of the Libyan intervention. In *e-International Relations*. pp. 4-5. California: Creative Commons.

http://www.mcrg.ac.in/RLS_Migration/Reading_List/Module_C/28.%20The%20Responsibility%20to%20Protect.pdf (hämtad: 2021-05-04)

Svensson, Måns (2008). *Sociala normer och regelefterlevnad*. Diss. Lund: Lunds Universitet. <https://portal.research.lu.se/portal/files/3196369/1149635.pdf> (hämtad: 2021-05-03)

Säkerhetspolitik (2010), *Det Internationella systemet*.

<https://www.sakerhetspolitik.se/Sakerhetspolitik/Internationell-sakerhet/Det-internationella-systemet/> (hämtad 2021-04-10).

The Washington Post (1999). *Clinton's Statements on Kosovo*, publicerad: 1999-06-02

<https://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/daily/april99/clintonquotes.htm> (hämtad: 2021-04-19)
